

Johannes Vorst Peter Dreier

Dissertatio Academica De Prima Mentis Operatione, Eiusque Differentiis

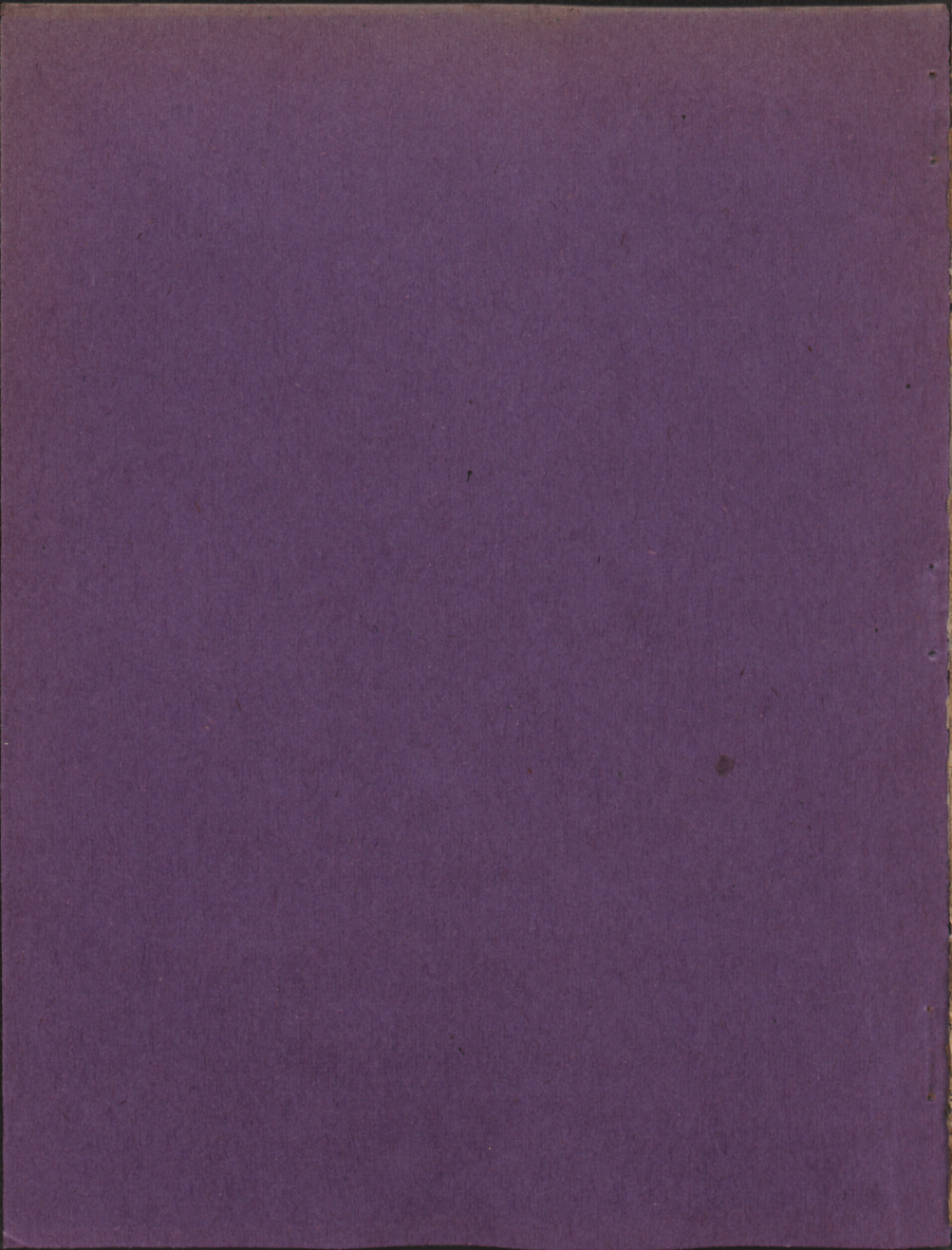
Rostochi[i]: Richelius, 1653

<http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn730154572>

Druck Freier Zugang

RU phil 1653
Johann Vorstius
Peter Sreyer

I. N. 7.
DISSERTATIO ACADEMICA
DE
PRIMA MENTIS
OPERATIONE,
EIVSQUE
DIFFERENTIIS;

Qvam consensu Amplissimæ Faculta-
tis Philosophicæ in illustri Academia Rostochiensis

PRÆSIDE

Eximio atq; Clarissimo Viro,

DN. M. JOHANNE VORSTIO,

Fautore & Amico suo plurimum dilecto,
publicè ventilandam
proponit

PETRUS Dreyer / Lübecensis,

AUCTOR,

In Auditorio Majori, d. 16. Julij, horis antemeridianis.

ROSTOCHI

Typis Johannis Richelii, Senat. Typographi.

ANNO 1716 LIII.

DISSERTATIO ACADEMICA

PRIMA MENTIS

OPERATIONE

DIFFERENTIA

Operacione Anulorum Faculis

DI. M. JONAS

Faculis Anulorum

ROSTOCK

I.

Diotis juxtà ac Eruditis tres mentis operationes esse, ita, ut cum maximè, est verum: easq; ab illis perinde ut ab istis discerni, multorum mentibus Eruditorum varias de operationibus operationes posset ciere. Veruntamen, quoniam id vero haud absimile est, paucis id antè in limine nostrarum Thesium, quã ad alia aggrediamur, ostendere ac declarare libet.

II. Accidat e. g. ut Idiota quis in congressu sociorum suorum tacitè mente suà agat atq; operetur, concipiat item inter alia *hominem qui invito Domino rem abstulit alienam*; ita tamen ut nulli homini hunc suum conceptum attribuat, neq; illum à quopiam removeat, sive quod idem est secundum literatos, intra primam mentis operationem subsistat; significet præterea conceptum istum leniter per Symbolum ipsi respondens, per vocabulum nimirum *Fur*; Reperiatur autem ex hominum istorum cœtu cavillator quidam, illud ægrè ferens, & indignabundus ex ipso quærat, cur sibi ita detrahat, atq; convitium faciat, se injuriarum cum eo acturum, nec acquierurum, donec id, cujus insimulatus sit, ab illo probetur. Alter nihil mali suspicans, nec sermone suo ulli obrectans, quid tum faciat? Certè se neminem allocutum, neq; ulli convitium fecisse, regeret, siquidem absolutè ista vox à se sit prolata, itemq; leniter, nec cum impetu (quod quodammodo speciem enunciationis habere posset, ut *ῥῆσις ἐλλειπτική*, quæ si plenè enunciatur, ita haberet, *tu es vel ille est fur*) nec ulli quidem attributa. Annon igitur istà excusatione atq; depulsione criminis ab Idiota isto facta fuit distinctio inter primam & secundam mentis operationem, dum leniter & absolutè

extra ullam applicationem unius ad alterum conceptum istum suum se pronunciasse dicit.

III. Porro quòd tertiam quoque mentis operationem idiotæ à secunda distingvere valeant, id quoque facile liquere potest. Primam autem quoniam jam patuit, illos à secunda mentis operatione discernere, non adeò necessarium arbitror ad demonstrandum, ipsos tertiam quoque discernere posse à prima. Eruditis tertiam mentis operationem esse, quæ fidem alicui de aliqua re possumus facere, notum est. Quo ipso ab iisdem & tertia mentis operatio probè discernitur à secunda. Idiotas quoque eandem inter secundam & tertiam mentis operationem facere differentiam, istorum hominum conversatio satis arguit. Ut singula demonstrantur, formemus e.g. aliquem casum. Alloquatur idiota aliquis alterum, dicatque, τὸν δῆνα esse furem. Alter ad quem sermo iste directus, nisi facinoris crimen ipsi sit planum, his focii sui verbis, quæ tam vera quam falsa esse possunt, simpliciter atque confestim non habebit fidem: siquidem quotidia-
na conversatio probè eum perdocuit, his aliisque geminis enunciatis fidem non simpliciter esse tribuendam. Quapropter ut tale adhuc pronunciatum, quòd fides ipsi habeatur, alter proferat, h. e. suo priori addat, interrogationem adhibebit, ecquid tandem perpetrarit, vel, ut probet illud, τὸν δῆνα esse furem, ab eo postulabit. Alter, si vera locutus, τὸν δῆνα esse furem, quòd hòc vel illo loci lævâ perperam usus sit, perhibebit. Auditò jam & hòc, eum adhuc ulterius inquirere nemo animadvertet: quoniam jam satis sermonum ipsi est, ex quo fides per collectionem ipsi possit fieri; nimirum sacram Scripturam, itemque leges sic habere, ut, qui lævâ perperam utitur, sive qui rem alienam invito Domino aufert, tam inhonesto titulo insigniatur. Cum igitur τὸν δῆνα illud perpetrarit, ipsum quoque hoc nomine meritò appellandum esse. Vides jam iterum ex istâ inquisitione, solum primum pronunciatum ipsi idiotæ non idem valere, quod duo simul sumpta: cum solidam veritatem ex priori colligere haud potuerit. Ut ergo causa, sive probatio, sive medius terminus, ut Logici loquuntur, quod multò maximum fidei faciendæ erat, adderetur, usus est aliqua interrogatione, & facit ita quasi distinctionem antè prius, ut partem, & univèrsam orationem simul sumptam, ut

10 cum

totum, h. e. inter secundam & tertiam mentis operationem; quod per illam non possimus alicui fidem facere, per hanc autem optime: Manet igitur utiq; firmum fixumq; , idiotas juxta ac Eruditos tres mentis operationes sive tria ejus opera discernere posse.

IV. Hic v. discrimen mihi observa ejus discretionis quam faciunt Idiotæ, & ejus quam Eruditi faciunt. Illi quodcumq; faciunt, faciunt vi naturali, nec tam *arbitrarios* id faciunt, quam isti. neq; enim facis distinctas suarum mentis operationum notiones habent, nec quantum una mentis operatio discrepet ab altera, perspiciunt. Eruditi v. quemadmodum alias res distincte concipiunt, ita quoq; suas mentis operationes sic perspectas habent, ut quibus differentiis illæ à se invicem sint separatae, non ignorent. Præterea quoq; Eruditi suis operationibus intellectus certa vocamina imponere sciunt: id quod rursus Idiotæ non curant.

V. Et hæc sunt, quæ breviter de Idiotarum mentis operationum notitiâ earumq; distinctione dicere habuimus. Consideremus nunc illa, quæ hæc vice multo maximè consideranda nobis proposuimus. Tres esse mentis operationes tum Eruditis tum Idiotis, principio diximus, inq; ea sententia adhuc dum firmiter permanendum, nec ab illâ desistendum esse, nobis est persuasissimum. Quicquid n. mente nostrâ agimus, ad tres illas intellectus operationes reduci posse existimamus.

VI. Iste autem operationes mentis, quarum neq; plures neq; pauciores quam tres ab Eruditis optime sunt numeratae, certis & distinctis vocabulis iidem disjunxerunt. Et quia una includit alteram, unam dixerunt *primam mentis operationem*, aliam *secundam*, aliam deniq; *tertiam*. Deinde unicuiq; imposuerunt alias quasdam peculiare appellationes. Et quæ ordine prima est, eam appellarunt *notionem, conceptum, item simplicium apprehensionem*: quæ ordine secunda, est *enunciationem*, itemq; *compositionem & divisionem dixerunt*: quæ verò tertia est, eam nuncuparunt *intuicionem, argumētationem atq; discursam*. Ex quibus enumeratis tribus mentis operationibus tantummodo eam quæ ordine prima est, hæc vice considerabimus, eaq; nobis nunc ulterius disputationis argumentum erit.

VII. Posset quidem ex antecedentibus intelligi, quomodo se habeat prima mentis operatio, & quomodo à cæteris mentis ope-

rationibus ea discernatur, cum aliquo modo id ibi sit expositum: sed melioris explanationis gratiâ, ejus actionis denuo mentionem injiciamus. Est igitur id prima mentis operatio, quando mente nostrâ ita operamur, ut neq; unum alteri attribuamus, neq; alterum ab altero segregemus, ita quidem ut verum aut falsum inde oriatur. E.g. quando concipio rosam, ita tamen, ut ad rosam non applicem aliquid, nec ab eâ aliquid removeam ex quo verum aut falsum existat, tum mea cogitatio est prima mentis operatio: quia rosæ & purpureum, album aut simile quippiam non attribuo, vel quod idem, de rosa non enuncio, quòd sit purpurea, alba, seu alio colore prædita; nec ab illa & purpureum, album, seu aliud quicquam removeo, quòd sc. non sit purpurea, seu simplici seu alio aliquo colore prædita.

VIII. Ergone, dices, prima mentis operatio est, si citra compositionem & divisionem quippiam apprehendam. Non id est quod volo. Sunt quidem permulti Viri Eruditi atq; Clarissimi, qui secundam tantum mentis operationem compositionis & divisionis nominibus appellitant: sed reperitur tamen in prima quoq; mentis operatione compositio atq; divisio non levis. Proferam exemplum: *Homo sedulo frequentans templum Domini.* Si hunc concipiam, ultra primam mentis operationem utiq; nõ progredior. Attamen manifesta hinc fit compositio. Compono nimirum notionem *hominis* cum notione *sedulo frequentantis templum Domini.* Quin & hæc ipsa notio *sedulo frequentantis templum Domini*, in plures alias notiones resolvi potest. Si item concipiam *hominem non diligenter (negligenter) frequentantem templum Domini*, est isthæc cogitatio haud alia quam prima mentis operatio, & quidem in illa divisio. segrego n. ab *homine* quem concipio & *diligenter frequentans templum Domini.*

IX. Ex his igitur apparet, minus recte fieri, quod vulgo solam secundam mentis operationem compositionis & divisionis nomine insigniunt. Est & in prima & secunda mentis operatione compositio & divisio. Quò vero differunt compositiones ac divisiones istæ, illud est quòd in prima mentis operatione talis compositio ac divisio fit, ex qua non oritur verum vel falsum: in secunda autem talis, ex qua verum & falsum utiq; oritur. Ut igitur secunda mentis operatio à prima recte discernatur, non licebit dicere, esse eam hujusmodi operationem quâ componamus aut segregemus
qvæ-

qvædam: sed dicendum erit, eam esse hujusmodi operationem mentis, quæ ex primis mentis operationibus ita sit composita, ut verum vel falsum inde existat.

X. Porro, quoniam compositionem & divisionem primæ etiam mentis operationi vindicavimus, id quoque nobis probari non potest, quod vulgo primam mentis operationem vocant simplicium apprehensionem. Ecquid non omnia quæ primo mentis actu apprehenduntur, sunt simplicia? Minimè gentium. Sunt quoque inter ea quamplurima composita. Quorum quidem unum atque alterum exemplum jam attulimus, & multò plura afferri adhuc possent. Capiamus adhuc unum atque alterum. Cum apprehendo sive concipio *hominem album*, tum sanè non apprehendo simplex, sed complexum & compositum quoddam, istam puta substantiam, & istud quod ei inhaeret accidens. Quamobrem nec simplicis rei dici potest apprehensio ista: sed dicenda est apprehensio entis compositi sive complexi. Sed hæc apprehensio, quamvis sit compositi entis, atque adeò compositio quoque dici possit, nondum tamen est secunda mentis operatio: propterea quod in ea non existit verum vel falsum. Quando concipio *doctum Musicum*, non ultra primam mentis operationem progredior: attamen objectum quod concipio non est simplex quid, sed compositum. apprehendo enim tam *eruditionem* quam *scientiam illam de melodia sive cantu harmonico isti homini inhaerentem*; præterea & *ipsum hominem*. Sic quando apprehendo *quadrangulum in circulo*, primam mentis operationem non egredior, sed intra eam consisto: mi nimè tamen simplex quid est quod apprehendo, sed compositum. Cum enim apprehendo *quadrangulum in circulo*, apprehendo & *superficiem quadranguli & quatuor lineas illam terminantes*, & *circulum* in qua consistit, itemque *perimetrum* seu *circumferentiam*, tum *angulos parallelogrammi*, tum *ipsum circulum circumdantem*. Ita quoque, si *lacum* concipiam, ultra primam mentis operationem non progredior: simplex tamen minimè illud est, sed ens compositum sive complexum. Significat nimirum vox ista copiam aquæ in aliqua mediterranei loci cavitate undique terris cinctam: qualia entia Logici appellitare solent Entia complexa, itemque per accidens.

XI. Præter istam primæ mentis operationis appellationem, quæ

quæ vulgo quidem plurimum utuntur, sed quæ tamen non satis com-
moda est, sunt & aliæ quædam: quæ quidem multò concinniores vi-
dentur. Dicitur autem tum *Notio*, tum *Conceptus*. Et horum pri-
mo quidem plurimum usos esse veteres Latinos, quorum dialecto
hodie philosophamur, ad eam ipsam operationem mentis significan-
dam, id dubium esse non potest. En tibi exempla ex incomparabili
Latinæ lingvæ Principis codice: *Notio est explicanda, & proprietates &*
partitio. Top. *Nam Cleanthes ut dicas, quatuor modis formatas in*
animis hominum putabat Deorum esse notiones. lib. 3. de Nat. Deorum.
Genus est notio ad plures differentias pertinens. Forma est notio, cuius
differentia ad caput generis & quasi frontem referri potest. Notionem
appello, quod Græci tum ἐννοια, tum πρὸς ἡμᾶς dicunt. Ea est insita
& antè percepta cuiusq; formæ cognitio enodationis indigens. Top.

XII. Sed istam primæ mentis operationis appellationem,
quæ nobis præcipuè placet, animadvertimus aliquibus Viris doctis
non placere. Cum paucos abhinc annos Vir Clariss. eadem appel-
latione usus esset, sustinuit ipsi alius ὁμοίως ἡγορεῖν. Scribit quidem
ille, rectius ab aliis vocari simplicium apprehensionem. Quæ de
re quid nos sentiamus, paulò antè est expositum. Deinde addit,
notionem multùm differre ab operationibus seu actionibus intellectus:
notionem dependere ab operationibus mentis, & per illas erui ex ipsis re-
bus. Ergo apparet, ex istius viri mente nec ipsam aliquam opera-
tionem mentis posse notionem dici, nec ipsas res eo nomine posse
insigniri: notionem esse quiddam quod per operationem mentis
ex ipsis rebus eruatur. Quid autem illud, quod ex ipsis rebus erui
credendum est per operationem mentis? An illa, quibus in Logicis
utimur, genus, species, subjectum, prædicatum? Id sanè videtur
Vir Clariss. sibi velle. Si autem maximè concederemus illud, ge-
nus, speciem, subjectum, prædicatum & alia istiusmodi per mentis
operationem erui ex ipsis rebus: liceret tamen regerere plurima
quæ vulgo, atq; aded ab ipso illo qui isthæc scripsit, notiones appel-
lantur, nec tamen per operationem mentis ex ipsis rebus erui pos-
sunt dici. Vulgo sanè dicunt docentq;, animal, hominem, Petrum
esse notiones. Sed hæc & similia non eruuntur ex rebus per mentis
operationem: sed sunt ipsæ res, aut à rebus abstracta. Petrus sanè

vera

vera res est. Animal verò & homo sunt universalia à Petro & similibus Entibus abstracta. Ergone, dices, notiones sunt ipsæ res sive singulares, sive universales? Ita sanè fert hodiernus loqvendi modus, ut ipsam rem quam apprehendimus, vocent notionem: eo scilicet vocabulo, quo ipsam apprehensionem appellari convenientius foret. Sic & vox *Conceptus*, quæ & ipsa concipiendi & apprehendendi actum significat, extensa porro est ad conceptus sive apprehensionis objectum significandum. Hâc ratione igitur animal, hominem, Petrum vocant conceptus. Quoniam autem ista vocis homonymia, quam suo vocis usu fecerunt, duriuscula est, addere solent vuculas distinctivas, dicuntq; conceptum alium esse objectivum, alium formalem. Ubi tunc per conceptum objectivum intelligunt ipsum conceptus objectum sive ipsam rem conceptam. Atq; idem illud quod vocabulo *Conceptus* evenit, animadvertimus voci *νοῦν ἰσχυράμω* *Notio* similiter evenisse. Cum hæc vox nulli rei significandæ aptior sit, quam ipsi operationi mentis primæ: factum tamen est, ut objecta quoq; ejusdem operationis, notiones, & porro notiones primæ appellarentur.

XIII. Iste tamen quorundam usus nobis minimè debet fraudi esse, ut scilicet vocabulum *notio* nunquam usurpare liceat, nisi cum objectum primæ mentis operationis designare volumus. Afferimus nos usum vocis, qui maximè concinnus est: nulliq; philosophantium in vocabulorum significationes tantum juris concedimus, ut eas abolere possit, quas tum ipsorum veterum Latinorum usus, tum quoq; vocum etyma & *πρώσεις*, rectas esse demonstrant. Et usus veterum quidem, quibus hæc lingua vernacula fuit, liquere satis potuit ex his quæ paulò antè produximus. Deinde, quod ad etymon & *πρώσις* vocabuli attinet, derivatum illud est à verbo *nosco*, quod sanè intellectus nostri actionem significat; & proximè quidem ab hujus supino *notum*: *πῶσις*; verò talis est, qualis esse solet eorum nomen, quæ à lupinis derivata actiones sive operationes significant. Sic ambulatio est ipsa ambulandi actio: intellectio est ipse actus intelligendi: consultatio est ipse actus consultandi. Similiter igitur etiam vox *notio* ipsum *noscendi actum* maximè propriè atq; concinnè significabit. Præterea hunc vocis usum satis etiam frequentarunt & hodieq; frequentant doctissimi Viri.

XIV. Exposito itaq; quid sit prima mentis operatio, quibusq; vocabulis eam appellari conveniat aut non conveniat, convertimus nos ad ejsdem mentis operationis differentias & divisiones: quarum quidē non pauca se nobis offerunt. Neq; verò scite fecit Vir Cl. qui paucos abhinc annos scripsit, ea quæ de notionum differentiis commentatus fuerat alter Vir Clariss. supervacua & præpostera esse.

XV. Principio igitur primam mentis operationem sive notionem discescimus in confusam & distinctam. *Confusa* notio est quæ rem aliquam nobis oblatam naturali mentis facultate absq; arte & modo confuso utcunq; concipimus: ut, cum herbam oculis aliquamdiu usurpatam ab alia herba discernimus; aut parallelogrammum ut lineis quatuor constructum apprehendimus, vel circulum ex delineatione apprehensum cogitamus.

XVI. Notio v. *distincta* est, quando aliquam rem per definitionem vel accuratam descriptionem concipimus, sive cum rei notionem ita formamus, ut, quomodo res illa composita sit, probe perspectum habeamus: ut, si parallelogrammum definiamus, quod sit quadrilaterum, cujus bina latera sunt perallela: aut circulum, quod sit superficies plana peripheriâ terminata: peripheriam autem quod sit linea recurrens, cujus quodvis punctum ab uno aliquo intra eam puncto, quod centrum dicatur, æqualiter distet. Ita etiam plantæ aliquam speciem, puta sagittam, distinctè apprehendimus, ubi eam concipimus, quod folia habeat triangularia, ari foliis longiora & angustiora, alaræ sagittæ cuspidem proximè referentia, inter quæ medius exeat caulis rotundus, levis, intus spongiosus, in quo per intervalla terni nascantur flores, & ipsi ex tribus foliolis commissi, candidi, staminibus quibusdam in medio puniceis.

XVII. Zarabella in suis operibus Logicis sæpe dicit, generis conceptionem esse confusam, speciei v. distinctam: ut si cogitem animal, dicit id esse notionem confusam. Sed videtur tam generis, quam speciei posse distincta notio esse. Dabo exempla. Ex Geometria scimus quid sit triangulum, planum nempe tribus rectis lineis terminatum; itemq; quid sit triangulum æquilaterum, cujus nimirum tria latera sunt æqualia. Hæc sanè qui didicit, & generis & speciei notionem distinctam habet. Nam ex definitione trianguli
habe-

habemus notionem distinctam trianguli : ex definitione trianguli æquilateri, distinctam notionem trianguli æquilateri. Sic & figura est continua quantitas perimetro sua undiqve conclusa. Item figura rectilinea est figura plana rectis lineis terminata. Ex quibus exemplis liquidò videre licet, etiam generis conceptum posse satis distinctum esse. Nam quicquid accuratà definitione, itemq; descriptione exprimitur, illius notio est notio distincta, sive illa sit generis, sive speciei definitio.

XVIII. Notio porrò vel est absoluta vel respectiva. Notio *absoluta* est, quæ aliam notionem non respicit : ut notio trianguli, circuli, trapezii. Accidit autem interdum, ut notio absoluta respectum aliquem includat, ideo tamen absoluta esse non definit : ut notio trianguli isoscelis includit notionem terminati, itemq; æqualis, nec tamen ideo respectiva est.

XIX. Notio autem *respectiva* est, quæ aliam notionem respicit : ut notio Patris, servi, centri, subjecti. Notio enim Patris suum respectum habet ad filium : notio servi ad herum : centri ad circumferentiam : subjecti ad adjunctum.

XX. Præterea notionum duarum una potest esse latior, altera strictior : vel sunt binæ inter se reciprocæ. *Latior* dicitur duarum notionum altera, altera *strictior*, si illa de hac universim possit prædicari, hæc verò de illa non item. Ut notio quadranguli latior est notione quadrati ; cum omne quadratum sit quadrangulum, non contrà verò omne quadrangulum sit quadratum. Similiter & animalis notio latior est notione equi : quandoquidem omnis equus est animal, non verò omne animal est equus. Sic & equi notio latior est notione equi succursarii : quia notio equi de notione equi succursarii universaliter potest prædicari, non autem notio equi succursarii de notione equi.

XXI. Dicitur autem notio per notionem vel à notione restringi, si hæc illi adjuncta notionem strictiorem reddat. E. g. quando habeo notionem patris, est notio ista satis lata : huic a. si addam aliã quandam notionem, indulgentis puta, non manet ista notio tam lata quàm erat antea, sed confestim fit strictior priori. Quæ verò hujus causa ? non certè alia, quàm quòd hæc notio de altera non potest u-

niversim prædicari. Cæterum notio isthæc, quæ alii notioni adjuncta, eam strictiorem reddit, appellatur notio restringens. Ea verò cui additur, dicitur notio restricta. Quæ eadem, ubi nondum additam sibi habet restringentem illam, irrestricta dici potest.

XXII. Deniq; notiones *reciproca* sunt, quæ de se invicem universim prædicari possunt: uti sunt in Geometria notio figuræ triangulæ & notio figuræ trilateræ: in Physicis notio aranei, & notio animalis exquisitissimo tactu præditi; item notio animalis rationalis & *ῥελασικῆ*.

XXIII. Dispersitur quoq; Notio in finitam & infinitam. *Finita* est quæ ad certam aliquam & determinatam rem respicit: ut notio lapidis, arboris, maris, isthmi, audientis, hominis non audientis. Notio infinita est quæ ad quidvis præterquam ad unam quendam rem respicit, & de quavis re præterquam de una quâdam prædicari potest: ut notio non hominis, non Regis, non arboris, non fructiferæ, non videntis. Tò non videns de quavis re præterquam de unâ, nim. de vidente prædicari potest. Sic & Philosophus lib. *περὶ ἔργου*. Nomen & Verbum quæ notionum symbola sive signa sunt, infinita vocat, si vocolam & non habeant additam: siquidem tunc nullum certum entis veri aut ficti conceptum subjiciunt, cum & de iis quæ non sunt, dicantur. Ipse Philosophus ita habet: *τὸ δ' ἀνθρώπου ἔστιν ἀνὸν ὄνομα. ἔμην ἄδὲ κατὰ τὴν ὄνομα, ὃ, πὶ δὲ καλεῖν αὐτό. ἔτι γὰρ λόγος, ἔπὶ ἀπόφασις ἐστίν· ἀλλ' ἔστι ὄνομα ἀόριστον, ὅτι ὁμοίως ἐστὶ ὅτε ἐν ὑπάρχει καὶ ὄντι καὶ μὴ ὄντι.* Non homo verò non est nomen. atqvi non est constitutum nomen quo id oporteat appellare: quia nec est oratio, nec negatio. Sed esto nomen infinitum: quia similiter in quovis inest, tam ente quàm non ente.

XXIV. Porrò Notio distinguitur in *rectam* & *reflexam*. Illa est apprehensio eorum quæ sunt extra intellectum nostrum: hæc verò, quâ apprehendimus ipsum intellectum, ejusq; operationes; e.g. cum concipio notionem, aut enunciationem, harumvé differentias, enunciationem affirmativam aut negativam internam, syllogismum primæ figuræ, & quidem in hoc vel illo modo. Scimus, quomodo ratiocinatio discrepet ab enunciatione: quomodo syllogismus primæ figuræ differat a syllogismo tertiæ; quomodo unus syllogismus

te. ria:

tertiæ figuræ differat ab alio syllogismo ejusdem figuræ. Habemus, inquam, distinctas horum entium, harum intellectus nostri operationum notiones sive conceptus. Atq; hi conceptus sive hæ notiones, ut dixi, meritò reflexæ dicuntur: propterea scilicet quòd intellectus noster, dum tales conceptus habet, reflectitur in seipsum. Hanc divisionem proponit quoq; Scaliger Exerc. CCCVII. c. Card. sect. 2. Cum dixisset, opus intellectus nostri triplex esse, & horum primum quidem esse cognitionem rerum simplicium, subjicit deinde, istud primum mentis opus, quod ipse cognitionem rerum simplicium, nos verò notionem vocamus, esse duplex: rectam cognitionem rerum simplicium esse, quæ sit in prima statim apprehensione: reflexam verò, quoties ipsam intelligimus intellectionem.

XXV. Plurimum etiam in Scholis frequentatur divisio Notionis in *primam & secundam*. Sed illi qui eâ divisione utuntur, plerumq; intelligere solent primæ intellectus nostri operationis objecta, uti jam supra monuimus. Apparet præcipuè ex eo, quòd Ens rationis & notionem secundam ut *in δύναμι* usurpant. Entia rationis autem vocant talia, quæ ab intellectu nostro certo modo apprehendantur & finguntur esse, cum revera non sint. Quod fingimus esse, cum revera non sit, id utiq; nostræ intellectus operationis objectum est æquè ac, illud quod revera existit. Si cerberum pegasus aut similia alia monstra concipiam, sunt utiqve ficta ista conceptus nostri objecta. Ita quoq; quæ in Logicis finguntur, conceptus nostri objecta sunt. At quæ in Logicis finguntur esse, cum tamen non existant, ea sunt ipsa entia rationis sive notiones secundæ. De notione secundâ Vir Clariss. Contr. Horneius ita: Notio secunda appellatur, non quicquid secundo loco aut vice concipitur in re; verùm illud quod intellectus in re ultra essentiam & vera ejus accidentia apprehendit. Sicuti concipias Petrum ut animal rationale, risibile, bipes, album, doctum &c. primæ intentiones (primæ notiones) sunt; hæ enim verè & realiter ei competunt, imò competeant, antequam de homine isto cogitares. Sin autem eundem consideres ut prædicatum aut subiectum enunciationis, vel ut majorem, minorem aut medium terminum syllogismi, conceptus aut intentio (notio) secunda est: ea enim ipsi ab intellectu tribuuntur,

B 3

cum

cum revera non sint. Alius Vir Clariss. in eandem sententiam sic :
Ens rationis (aliàs noëma noëmatum , intentio vel impositio secun-
da &c.) proprie dictum est , quod rem sequitur mente conceptam
per operationem intellectus , quodq; in mundo operatione cessante
nihil est positivum . Quoniam autem per notiones secundas quædam
intellectus nostri objecta intelligunt , erunt utiq; sic dictæ notiones
primæ quoq; ejusdem intellectus nostri objecta .

XXVI. Cæterum sunt quoq; nonnulli , qui cum de notioni-
bus primis & secundis loqvuntur , ipsas intellectus nostri actiones in-
telligunt . Ille ipse Vir doctus cujus verba paulò antè retulimus , cum
quoddam intellectus objectum *σεφως* notionem secundam appellas-
set , mox deinde subjicit : Si Petrum considerem ut subjectum aut
prædicatum , ut majorem vel minorem terminum , esse id conceptu
sive notionem secundam . Quibus verbis utiq; ipsam intellectus a-
ctionem designare videtur . Matth. Flacius verò in opere Logico , ubi
de notionibus primis & secundis agit , manifestè ipsas intellectiones
designat . Ipsi animorum conceptus , inquit , omnino sunt dupli-
ces . Alii proximè & immediatè ab ipsis rebus producuntur , qui vo-
cantur notiones primæ , *νοήματα πρώτα* : ut si quis apud ani-
mum suum hæc cogitet & secum veluti tacitè loqvatur , equus , ani-
mal , equus est animal . Et quia animal est , imaginatur . Alii sunt
conceptus secundarii , qui nascuntur ex primis : & eorum nomina
quibus designantur , solent dici vocabula artis . Paucis interjectis
addit idem Flacius , triplex esse genus secundorum animi conceptu
apud Logicos , sicuti tres sunt intellectus operationes .

XXVII. Quidam appellationem notionis ad ipsa quoq; vo-
cabula transferunt . Vir Clariss. in epitome suâ Dialecticâ cum di-
xisset terminum esse in quem oratio resolvatur , mox deinde termi-
num dividit in notionem primam & secundam . Et notionem pri-
mam porrò dicit esse omnem rem quatenus cognita sit : notionem
secundam v. omnem terminum artis sive technologicum , quales sunt
in Grammatica Nominativus , Genitivus &c. Primò quid terminum
vocet Vir Clariss. istâ suâ descriptione ulâ expositum voluit . Dicit
quidem , illud esse & dici terminum in quod oratio resolvatur , atq;
ut ipse ampliùs intellectum vult , in quod resolvi possit , si orationem
jam

jam constituat. Sed ipsa oratio Logicis variorum generum est, men-
 talis scilicet, vocalis & scripta. Quare dubium esse possit, quamnam
 orationem intellectam velit. An omnia tria orationis genera ipsum
 comprehendere putabimus? ut terminus dicatur, quodcumque oratio-
 nis vel mentalis, vel vocalis vel scriptæ pars sit vel esse possit. Sanè
 Rod. Arriaga, cum in eandem ferè sententiam scripsisset, terminum
 esse extremum propositionis, mox deinde subjicit, quot sunt
 propositionis species, tot esse & terminorum: quia ergo propositio
 triplex assignetur, inde triplicem quoque esse terminum, mentalem, vo-
 calem, & scriptum. Scriptum terminum esse ipsam vocem scriptam in
 papyro vel alio: vocalem esse ipsam vocem ab homine prolatam:
 mentalem denique esse actum ipsum intellectus, quo quis subjectum
 vel prædicatum constituat. Si igitur Vir Clariss. in sua termini defi-
 nitione pro triplici genere orationis triplicem quoque terminum sta-
 tuat: erunt quoque istæ quasi species, in quas terminum ut genus quod-
 dam dividit, trium generum. Notio prima, inquam, tum ipse conce-
 ptus in animo erit, tum vox ore prolata quæ ejus signum est, tum
 denique vox scripta, quæ ejus itidem est signum. Sed ita non bene qua-
 drabunt quæ Vir Clariss. addidit. De notione primâ dicit, esse ipsam
 rem quatenus cognita sit. Quibus verbis utrum ipsam rem quæ intel-
 lectus objectum est indiguit: an verò simulacrum ejus in mente? Cer-
 tè alterutrum intelligi necessarium est. De notione secundâ dicit idem
 ille, eam esse omnem terminum artis sive technologicum. Ubi sanè per
 terminum artis non aliud intelligere videtur, quam ipsa illa vocabu-
 la, quibus in Logica, Grammatica aliisque disciplinis vulgò utuntur. Illa,
 inquam, vocabula quæ Grammatici sibi propria habent, Nominativum,
 Genitivum, Dativum, vocat notiones secundas. Certum est,
 ipsum unâ cum aliis terminum vocare quamvis vocem; tum etiam, u-
 bi nondum propositionem aut syllogismum est ingressa. Quocirca
 etiam disertè ex Philippo Durieu moneretur terminum etiam vocari ex-
 tra syllogismum & propositionem, qui actu resolutionem syllogisti-
 cam non terminet (sed qui syllogismum & propositionem modò in-
 gredi eorumque pars aliqua esse possit.) Verum is Philosophus quem
 nostri hominis imitari student, non sic vocabulis usus est, ut ipsi hodie
 faciunt. Non appellavit Aristoteles vocabula ὄργανα, nisi ubi in pro-
 positionibus & syllogismis ea consideravit.

XXVIII. Sed videamus, quomodo definitiones notionis primæ & secundæ, quas Vir Clariss. dedit, quadrent definitioni termini. Dico igitur, si per terminum intelligat omne illud in quod & oratio mentalis, & vocalis, & scripta resolvi potest, non bene illi quadrare definitiones cæteras. Terminum ille quasi genus ponit: notionem primam & secundam verò ut species. Ergo utiq; istis speciebus competere debebat quicquid genere comprehenditur. Sed non potest ita. Notionem primam definit quòd sit ipsa res quatenus cognita sit. Quibus verbis vel ipsum intellectus objectum, vel simulacrum ejus in mente intelligi necesse est. Si objectum intellectus intelligat, nihil ei commune erit cum termino. Hic enim tale quid est, in quod oratio tum mentalis, tum vocalis, tum scripta resolvi potest, hoc est, est vel conceptus, vel vox, hæcque vel ore prolata, vel scripta. Si autem per notionem primam intelligat simulacrum objecti in mente, aliquatenus quidem ei conveniet cum termino: non verò omnimodis. Terminum supponimus ex mente Autoris vel conceptum esse vel vocem. Quatenus igitur terminus est conceptus, eatenus illi cum notione primâ conveniet: quatenus verò vox est, eatenus conveniet non item. Porro notioni secundæ, ut Vir Clariss. eam describit, cum termino conveniet, quatenus terminus vox est: alio modo non conveniet. Quid si verò per terminum non intelligat omne illud in quod oratio & mentalis, & vocalis, & scripta resolvi potest; sed illud modò, in quod resolvi potest oratio tum vocalis tum scripta? Tunc notio secunda congruet: notio prima non item. hæc enim, ut Vir Clariss. descripsit, ipsa res est quatenus cognita. Quod quidem non aliter intelligi potest quam vel de ipso intellectus objecto, vel de objecti simu-

lacro quod in mente est. καὶ τὰ ὅλα δὴ
μὲν τὰ ὅλα.

tertia figura differat ab alio syllogismo
inquam, distinctas horum entium, haru-
tionum notiones sive conceptus. Atq;
nes, ut dixi, merito reflexæ dicuntur :
tellectus noster, dum tales conceptus ha-
Hanc divisionem proponit quoq; Scaligi-
sect. 2. Cum dixisset, opus intellectus n-
primum quidem esse cognitionem reru-
inde, istud primum mentis opus, quod ip-
plicium, nos verò notionem vocamus, o-
tionem rerum simplicium esse, quæ sit in-
ne : reflexam verò, quoties ipsam intelligi-

XXV- Plurimum etiam in Scholi-
tionis in *primam & secundam*. Sed illi qu-
rumq; intelligere solent primæ intellect-
cta, uti iam supra monuimus. Apparet p-
tionis & notionem secundam ut *in d'uv*,
autem vocant talia, quæ ab intellectu no-
dantur & finguntur esse, cum revera non
se, cum revera non sit, id utiq; nostræ in-
ctum est æquè ac, illud quod revera existi-
aut similia alia monstra concipiam, s-
ceptus nostri objecta. Ita quoq; quæ in-
ptus nostri objecta sunt. At quæ in Log-
men non existant, ea sunt ipsa entia ratio-
De notione secundâ Vir Clariss. Contr. Ho-
appellatur, non quicquid secundo loco
verum illud quod intellectus in re ultra e-
dentia apprehendit. Sicut concipias Pet-
sibile, bipes, album, doctum &c. prima-
tiones) sunt; hæc enim verè & realiter ex-
tebant, antequam de homine isto cogita-
consideres ut prædicatum aut subiectum
rem, minorem aut medium terminum
intentio (notio) secunda est : ea enim ip-

Habemus,
nostri opera-
ive hæ notio-
et quòd in-
r in seipsum.
VII. c. Card.
e, & horum
subijcit de-
rerum sim-
ctam cogni-
pprehensio-
onem.
divisio No-
tuntur, ple-
ationis obje-
quòd Ens ra-
ntia rationis
o apprenen-
singimus es-
ationis obje-
m pegalum
ta ista con-
tur, conce-
sse, cum ta-
es secundæ.
otio secunda
pitur in re ;
a ejus acci-
rationale, ri-
(primæ no-
mò compe-
em eundem
vel ut majo-
nceptus aut
tribuuntur,
cum

